

A helyismeret szolgálatában

Udvarhely megyei szövetkezetek a XX. század első felében

világi és egyházi személy könyvgyűjteménye is beleolvadt, a székelyföldi értelmiség XVI–XVIII. századi műveltségi szintjének az érzékeltetésére is módot nyújt a történetkutatásnak. Nem hagyhatjuk ki, hogy a Csíki Székely Múzeum ferences állományában őrizzük Erdély negyedik, az ország ötödik legnagyobb ősnymtatványgyűjteményét, vagyis 119 olyan könyvet és nyomtatványtörredéket, amelyet 1501. január 1-je előtt nyomtattak. Több ősnymtatványunk van, mint például a bukaresti Akadémiai Könyvtárnak vagy a külföldön esetleg jobban ismert marosvásárhelyi Teleki Tékának.

– *A kitartó, aszkétikus munka meghozta a maga gyümölcsét, a jól megérdemelt szakmai elismerést is.*

– Az évek folyamán több szakmai elismerésben részesültem: Szinnyei József-díj (Magyar állami elismerés, 2002. augusztus 20-án, Budapest), Monoki István-díj (EMKE, 2002, Kolozsvár), Pro Urbe-díj (Csíkszereda Város Polgármesteri Hivatala, 2003), Gr. Mikó Imre emléklap (EME, 2008, Kolozsvár), Gr. Mikó Imre emlékérem (EME, 2009, Kolozsvár). Nyilván mindenkinek jólesik, hogy felfigyelnek a munkájára, azonban én úgy érzem, hogy mindezek a díjak elsősorban Csíksomlyó szellemiségének szólnak, hiszen én csupán az ügy szerény eszköze, alázatos szolgálója vagyok.

– *Milyen terveik vannak?*

– Csupán a nagyobb terveimet szeretném megemlíteni: a somlyói ferences könyvtár, nyomda és könyvkötő műhely monográfiájának a megírása. Továbbá Benkő Elekkel, a Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézetének jeles kutatójával közösen a csíksomlyói kegytemplom és ferences kolostor monográfiáján dolgozunk. Célja: a kézirat források – rendházi és templomi összeírások, vizitációs jegyzőkönyvek, krónikák, levéltári dokumentumok stb. – és helyszíni, régészeti kutatások segítségével az 1800-as évek elején lebontott középkori eredetű templom épületének és egykori gazdag berendezésének rekonstrukciója.

Kedves olvasóink! Az alábbiakban Balácsi Dénes helyismereti gyűjtő kérésére egy kérdőívet teszünk közzé. Célja, hogy a fentebbi téma kutatásában részt vállalók számára segédletként szolgáljon. A kérdőív összeállítója több éve kutatja az Udvarhely megyei szövetkezetekre vonatkozó forrásanyagot, eredményeit több tudományos munka tükrözi. Most a Hargita megye Havasalja térsége, a Homoródok és a Nagy-Küküllő közti dombság, valamint a Székelyföld és Partium vidéke szövetkezetei a XX. század első felében téma kidolgozásához érkezett, ehhez helyi kutatótársak jelentkezését, segítségét keresi.

Helység (falu, község, város, járás):
Gazdakör: megalakulásának éve, taglétszáma, vezetőinek neve, vagyona (épületek, gépek, könyvtár).

Gazdatanfolyam: helyi (ezüstkalászos) és körzeti (aranykalászos) tanfolyamok, gazdasági iskola (hol, mikor működött), népfőiskola (fennmaradt oklevél, bizonyítvány, jelvény), kitüntetés (egyéni, közösségi), élménybeszámoló (hangfelvétel, fénykép és más családi, közösségi emlékek).

Szövetkezetek:

1. *Hiteliszövetkezet:* neve, megalakulásának éve, taglétszáma, vezetői, vagyona. Épületek, gépek, eszközök stb. (Ezek eredeti dokumentumainak másolatai, fotók.) Megvalósításai: kölcsönök és felhasználásuk a falu, a tagok előmenetelére. Kapcsolatai felőbb és szomszédos szövetkezetekkel.

2. *Tejszövetkezet:* a hitelszövetkezetnél pontosított adatok, továbbá a tejbegyűjtés módja, helye, a tej feldolgozása, termékek, azok tárolása, értékesítése (szövetkezeti, egyéni, házi), a savó felhasználása. Kapcsolatok az udvarhelyi, keresztúri tejfeldolgozó üzemekkel, kereskedőkkel stb.

3. *Fogyasztási szövetkezet:* adatok a Hangya előtti és utáni időszakból, a Kalács (1946), a Centrocoop idején, a hitelszövetkezeteknél pontosított adatok, forgalmazott termékek, áruellátó központ, szállítás, üzletrész értéke,

haszonrészesezés (profit, osztalék). Melyik szövetség tagja volt, működési ideje. Mi történt a vagyonával 1990 után?

4. *Termelői és értékesítő szövetkezet:* kádár, zsindefaragó, seprűkötő, kosárfonó, szalmafeldolgozó, fakitermelő stb. Itt érvényesek az 1. pont kérdései is.

5. *Biztosító szövetkezetek (társaságok):* állatbiztosítás tűzkár esetén (állatkár esetén való kárpótlás, segítség formája, példák). Tűzoltótársaság és működése (itt az 1. pont alatti kérdések érvényesek).

6. *Más társulási, kölcsönös segítségnyújtási formák:*

Magtárak: a falu középületei (iskola, torony, templom, faluháza stb.) fenn tartási költségeinek fedezésére létrehozott gabonaalap gyűjtése, a magtár működtetésére megkötött egyezség alapján: kölcsönzés a rászorultak számára szárazság és inség sújtotta években. Itt használandók az 1. pont alatti kérdések. Jegyzőkönyvek: egyházi, közbirtokossági, iskolaszéki bejegyzések stb.

7. *Iskolaszövetkezet:* a tanulók szövetkezeti szellemben való nevelésére létrehozott és működtetett forma, ami az önzetetés alapelveinek elsajátítását és gyakorlását is szolgálta. A taneszközök és könyvek forgalmazásának jövedelmét a szegény tanulók megsegítésére és a szorgalom ösztönzésére fordították. Itt használandók az 1. pont alatti kérdések is.

Fontos a fotók (ha lehet, digitális formában), hangfelvételek gyűjtése (CD-n). A dokumentumok megőrzésére fel kell hívni a tulajdonosok figyelmét, hogy egyeztetett időpontban lemásolhassuk azokat.

A közös munkára vállalkozó kutatók a gyűjtött anyagot előzetes megbeszélés után megszerkeszthetik vagy leadhatják szerkesztésre a jelen gyűjtőív szerzőjének. Elérhetőségek: e-mail: denesbalazsi@freemail.hu, tel.: 0266-248312, mobil: 0742-491196.

Balácsi Dénes